

DEBATT:

Translanguaging i flerspråkiga klassrum? Yes! – Men vad ska vi kalla det på svenska?

Text: Kamilla György Ullholm

Aina Bigestens, Annelie Drewsen och Björn Kindenberg slår i Lisetten (nummer 4/15) ett slag för *translanguaging* som en värdefull resurs för lärande i språkligt heterogena klassrum. Termen har under senare år fått allt större spridning i skolvärlden, inte minst tack vare Ofelia Garcías böcker och föredrag världen över. Men från att höra någon tala sig varm för ett arbetssätt till att själv införa det i sin egen undervisningspraktik är steget stort. Ett första steg i denna riktning är att kunna benämna det på ett språk som står en nära, där orden har en koppling till självupplevda situationer. Så jag håller absolut med om att vi behöver en svensk term. Frågan är bara vilken.

Bigestens, Drewsen och Kindberg föreslår termen *korsspråkande*. Med all respekt för deras arbete vill jag i detta inlägg fördjupa diskussionen genom en förankring i det vetenskapliga sammanhang i vilken translanguaging är inbäddat och sedan föreslå två alternativa termer som enligt min uppfattning bättre återspeglar Garcías bakomliggande tankar på svenska.

Det finns många olika uttryck inom forskningen som används för att hänvisa till flerspråkigas bruk av olika språkliga koder. *Kodväxling* (på engelska *code switching*) är en tidigt etablerad neutral term för att beskriva själva fenomenet när det i ett samtal eller yttrande sker en växling mellan olika språk eller olika varieteter av samma språk.

Kodväxling kan ske på olika sätt och av många olika skäl. Det är för att markera dessa skillnader i form och funktion som det vuxit fram olika vetenskapliga benämningar på fenomenet. Ett av dessa är *language crossing*, som också förekommer i litteraturen som *crossing* eller *cross-languaging*. Mitt främsta argument

mot korsspråkande är att den för tankarna till denna konkurrerande term. Uttrycket myntades av sociolingvisten Ben Rampton som på 80-talet studerade ungdomar i ett multietniskt område i South Midlands, England. Det är ett begrepp som när det lanserades i början av 90-talet ruskade om i debatten om andraspråkstalare och ifrågasatte tidigare vedertagna begrepp som socialisation, etnicitet, och på senare tid också tanken om infödda talare (på engelska *the native speaker*). *Crossing* är ett begrepp som ställer frågor om legitimitet och social identitet. Det gör inte translanguaging. I alla fall inte i samma mån.

Den största likheten mellan termerna *language crossing* och *translanguaging* är att de – till skillnad från kodväxling – bär med sig konnotationer av identitetsaspekter. Men medan translanguaging har betoning på meningsskapande i ett flerspråkigt rum där alla är välkomna att bidra med sina tankar och kunskaper oavsett ålder och språklig repertoar, så refererar *crossing* till ett fenomen där identitetsaspekten är primär och knuten till en mer begränsad kontext, nämligen samtal mellan ungdomar i mångetniska bostadsmiljöer. Ramptons (1995) definition av begreppet lyder såhär: "the use of a language which isn't generally thought to 'belong' to the speaker". Det refererar alltså tydligt till att ungdomarna korsar en osynlig men desto mer markerad social (!) gräns. Därav *crossing*. Denna upprepade överträdelse av gränser, med hjälp av olika sociala markörer i språket (uttal, stil och uttryck) skapar gemensamma referenspunkter och därmed samhörighet mellan kompisar med olika bakgrund och modersmål. Rampton visar att även de infödda engelskspråkiga ungdomarna i dessa områden vidgar sin språkliga repertoar till att omfatta drag från andra språk. Gemenskapens språk blir *engelska+*. Inte helt olikt tanken bakom translanguaging, men det finns flera uppenbara skillnader. En är att *crossing* också involverar växling mellan olika varieteter av samma språk (till exempel Asian English, Caribbean English och mainstream English), medan translanguaging oftast refererar till kodväxling mellan olika distinkta språk (till exempel spanska och engelska). *Crossing* inbegriper också funktioner som avståndstagande, förlöjligande av en grupp genom användning av dess varietet i en given (nedsättande) kontext som en form av stereotypisk representation.

En annan väsentlig skillnad mellan dessa två termer ligger i de underliggande maktförhållandena. *Crossing* används för att markera att det rör sig om att utmana sociala gränser ("crossing social boundaries") och med hjälp av språket positionera sig som "den andre". Translanguaging *kan* i ett vardagligt sammanhang innefatta samtal mellan två jämbördiga partner och alltså delvis överlappa med *crossing*, men i undervisningssamman-

KAMILLA GYÖRGY ULLHOLM

Kamilla György Ullholm är fil. dr. i tvåspråkighetsforskning och lektor i svenska som andraspråk med didaktisk inriktning vid Stockholms universitet.

hang är translanguaging något som oftast initieras av läraren eller åtminstone sker med dennes konsensus, alltså som en planerad form av stöttning, i syfte att inkludera och visa på mångfalden i språk och upplevelser. Rätt så likt solidaritetsaspekten i crossing, men ej samma sak. Båda utmanar existerande dominansförhållanden, men medan *crossing* gör det nerifrån och uppåt, så kan termen translanguaging också appliceras på situationer där utmaningen är initierad uppifrån, av någon i maktställning, en som ”öppnar upp rummet” för fler röster att höras. I undervisningssammanhang är det till exempel lärarens privilegium att öppna eller stänga kanaler till flerspråkigheten och dess resurser för lärande. På ett företag eller en institution skulle det vara chefs privilegium att låta det ske på ett möte.

Skälet till varför termen crossing inte fått något genomslag i den svenska skolkontexten är relativt enkelt. Termen härstammar från en tid då tvåspråkighetsforskning löpte i två parallella spår, åtskilda av vad man skulle kunna kalla språkvetenskapens kinesiska mur. På ena sidan om muren fanns sociolinguister med intresse för sociala aspekter av språkanvändning och ett tydligt minoritetsperspektiv, och på andra sidan psykolinguister med siktet inriktat på individers språkutveckling i tvåspråkiga sammanhang. Det senare resulterade i beskrivningar av utvecklingsgångar, stadier och kognitiva processer i andraspråksinlärning och en några enstaka närstudier av tvåspråkig språkutveckling hos barn till föräldrar med olika språk. Ytterst få forskare hade koll på båda sidor om muren. I Sverige var läget tämligen likt: Den delen av tvåspråkighetsforskningen som syntes utåt (mot allmänheten) gällde främst undervisning av andraspråks elever och var länge färgad av en strikt uppdelning mellan å ena sidan förstaspråket (hemspråksundervisning) och andra sidan andraspråket (svenska som andraspråk).

Inte förrän i början av 2000-talet började dessa fält mötas och korsbefrukta varandra, vilket också ledde till ett så kallat socialt paradigmskifte inom fältet andraspråksforskning (också benämnt som *the multilingual turn*) som alltså fram till dess varit starkt kognitivt orienterat. Och som i ett trollslag fick nu också forskare med ett självupplevt minoritetsperspektiv legitimitet i sammanhanget och en röst värd att lyssna på i frågor om andraspråksundervisning. Ofelia García tillhör en av dessa röster. Hon har länge varit aktiv inom flerspråkighetsforskningen, men har först på senare tid blivit erkänd inom andraspråksfältet, detta trots att hon hela tiden skrivit om frågor som rör undervisning av elever med minoritetsbakgrund (främst spansktalande i USA). Men, för att återvända till terminologidiskussionen. På senare år har Rampton också publicerat tillsammans med Jan Blommaert, en mycket produktiv och framgångsrik forskare i sociolinguistik. I denna publikation (Blommaert & Rampton 2012) görs en tydlig koppling mellan crossing och *superdiversity*, de två forskarnas respektive skötebarn. Kort och gott: Korspråkande är upptaget på grund av närheten till en annan engelskspråkig term. Håller vi fast vid det på svenska går vi på minerad mark.

En petitesse i sammanhanget är uttalet. För mig som andraspråkstalarare stakar sig tungan när jag ska säga korspråkande. Jag skulle föredra ett uttryck som ligger mjukare i munnen. *Trans-* som prefix är redan upptaget på svenska. Om vi ska behålla *språkande* som verbstam, anser jag att *tvär-* är bättre som prefix. Det står tillräckligt nära det engelska *trans*, alltså i meningen överkomma, överbygga något, utan konnotationer av gränsöverskridanden som fallet är med uttrycket *korsa*. Så ett förslag, som mig veterligen inte krockar med någon annan etablerad term, är *tvärspråkande*. Som verb blir det *att tvärspråka*.

Ett annat förslag jag vill framföra är *språkkryssande*, som verb *språkkryssa*. Det här uttrycket förenar två associationer som är väsentliga i sammanhanget. För det ena uttrycker det en form av rörelse, vilket för tankarna till Garcías metafor om att man behöver olika transportmedel beroende på terräng. För det andra uttrycker det en aktivitet som för de flesta är lustfylld. De flesta svenskar har positiva associationer till kryssningar. På samma sätt som flerspråkiga upplever att det är en frihet att kunna leka med ord och uttryck från olika språk. Att det blir en sammansättning av tankar som infödda och nytillkomna kan enas kring skulle vara en extra vinst, eller hur? Smaka på orden och återkom gärna med kommentarer och andra förslag.

Referenser:

Blommaert, Jan & Rampton, Ben (2012). Language and Superdiversity. *MMG Working Paper 12-09*. Max Planck Institut for the Study of Religious and Ethnic Diversity. Finns att ladda ner på <http://hdl.handle.net/11858/00-001M-0000-000E-7CFE-9>.

Garcia, Ofelia & Wei, Li (2014). *Translanguaging: Language, Bilingualism and Education*. Palgrave Macmillan.

Rampton, Ben (1995). Language crossing and the problematisation of ethnicity and socialisation. *Pragmatics* 5:4, pp. 485-513.

Rampton, Ben (1999). Language crossing, cross-talk and cross-disciplinarity in sociolinguistics. I: Coupland, Sarangi & Candlin (red.): *Sociolinguistics and Social Theory*.

Rampton, Ben (2014). *Crossings: Language and Ethnicity Among Adolescents*. Second edition. London: Routledge. (Första upplagan publicerades 2005).

Lättläst i skolan

BEDRAGAREN
SARA LÖVESTAM

FLICKA FÖRSVUNNEN
SARA LÖVESTAM

LÄTTLÄST

Bedragaren är Sara Lövestams uppföljare till *Flicka försvunnen*. I *Bedragaren* ska detektiven Kouplan leta redan på en person som stulit en stor summa pengar.

Beställ böckerna på ll-forlaget.se Där finns också lektioner och skrivuppgifter som ni kan ladda ner gratis.

LL-FÖRLAGET

MYNDIGHETEN FÖR TILLGÄNGLIGA MEDIER